

Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад ясла-садок «Сонечко»
комбінованого типу Гуляйпільської районної ради

Інформація на тему:

**«Основні методи і прийоми розвитку фонематичного слуху
та формування правильної звуковимови
у дітей дошкільного віку»**

Підготувала:

Чапленко І.П., вихователь

м. Гуляйполе

2016 р.

Формування правильної звуковимови у дітей можливе завдяки мовленнєвому (фонематичному) слуху, мовленнєвому диханню та артикуляції.

Основними методами і прийомами розвитку фонематичного слуху та формування правильної звуковимови у дітей дошкільного віку є:

- зразок правильної вимови вихователя;
- імітація правильної звуковимови;
- вказівка і пояснення;
- виправлення неправильної вимови;
- логоритмічні вправи;
- хорове та індивідуальне повторення;
- відображене та спільне мовлення («Зроби так, як я», «Скажи так, як я», «Повтори за мною», «Давай скажемо разом»);
- доручення;
- рухливі ігри;
- розповіді зі звуконаслідуванням;
- розглядання картинок;
- читання оповідань,
- заучування спеціально підібраних потішок, лічилок, віршів, скоромовок;
- чистомовки;
- настільно-друковані ігри;
- вправи на розвиток мовленнєвого дихання (здування з долоні пелюсток, шматочків паперу, кульок, вати, пушинок кульбаби, перекочування силою

видихуваного повітря ватної кульки по столу, підтримування пушинок у повітрі силою видиху, утворення бульбашок на воді тощо);

- мовленнєва гімнастика (спеціальні рухові вправи для м'язів мовленнєвого апарату);
- розповіді зі звуконаслідуванням;
- дидактичні ігри та вправи з наочним матеріалом або словесні на розвиток фонематичного слуху, артикуляція, мовленнєве дихання).

Успішне навчання письма та читання передбачає обов'язковий розвиток фонематичного сприймання, який починається з найперших кроків логопедичної роботи та умовно поділяється на **шість етапів**:

1. Упізнання немовленнєвих звуків.
2. Розрізнення однакових слів, фраз, звукокомплексів та звуків за висотою, силою і тембром голосу.
3. Розрізнення слів, близьких за звуковим складом.
4. Диференціація складів.
5. Диференціація звуків.
6. Навчання навичок елементарного звукового аналізу.

Наголошую, що для кожної дитини або групи дітей термін кожного етапу гри, вправи та матеріал для використання буде різний. У разі необхідності деякі важкі для дітей вправи можна випускати або замінювати більш легкими для засвоєння і навпаки. У дітей шестилітнього віку 1, 2, 3 етапи займуть короткий термін, а ось 5 та 6 будуть більш розгорнутими. Коротко зупинюся на кожному із вказаних етапів.

Етап 1. Розпізнавання немовленнєвих звуків

На цьому етапі в процесі спеціальних ігор та вправ у дітей розвивають навички впізнавати та розрізняти немовленнєві звуки.

Ці заняття також сприяють розвитку слухової уваги та слухової пам'яті.

Починаючи роботу, я пропоную дітям прислухатися до звуків за вікном. Що шумить? (Дерева). Що гуде? (Машина). Хто кричить? (Хлопчик). Хто розмовляє? (Люди). Хто сміється? (Дівчинка).

Потім дітям пропоную уважно послухати та визначити, які звуки чути із коридора, із сусіднього класу, із спортивного залу.

Далі проводжу такі ігри:

Рухлива гра «Гучно — тихо»

Логопед призначає ведучого та пропонує йому заплющити очі. Потім ховає якусь іграшку (у шафу, за фіранку, за спину одного з дітей...) та пропонує ведучому знайти цю іграшку, орієнтуючись на силу ударів барабана. Якщо

дитина підходить близько до того місця, де знаходиться іграшка, барабан б'є гучно, якщо віддаляється — барабан звучить тихо. Цю гру можна повторювати, використовуючи замість барабана, бубон, дзвоник, плескати в долоні, стукати молоточком по столу.

Дидактична гра «Де дзвіночок?»

Дитина заплющує очі, логопед тихенько стає осторонь від дитини (справа, зліва, позаду) та дзвенить у дзвіночок. Дитина не відкриваючи очі, повинна рукою показати напрямок, звідки лунає звук.

Ця гра має ще такий варіант. Діти стають у коло. Непомітно для ведучого, вони передають за спиною один одному дзвіночок. Ведучий повинен відгадати і показати, у кого за спиною дзвенів дзвіночок.

Дидактична гра «Ведмежата-бешкетники»

Логопед демонструє дітям предмети, які можуть утворювати різноманітні звуки, та пропонує запам'ятати, як звучить кожен предмет. Потім логопед розповідає дітям, що в одному будинку жила родина ведмедів. Одного разу ведмеді-батьки пішли з дому, а ведмежата почали бешкетувати. Вони взяли різні предмети і почали шуміти. Логопед роздає дітям ведмедиків з зображенням цих предметів, потім за ширмою озвучує ці предмети, а діти повинні відгадати, який ведмедик шумить.

Предмети, що утворюють звуки: ключі, сірники, ножиці, гаманець з грошима, склянка з ложкою, папір, повітряна куля, м'яч, гребінець...

Етап 2. Розрізнення висоти, сили, тембру голосу

Протягом даного етапу я навчаю дітей розрізняти висоту, силу і тембр голосу, орієнтуючись на однакові звуки, звукосполучення та слова.

Дидактична гра «Хто кличе?»

Діти по черзі називають ім'я ведучого, який стоїть до них спиною. Ведучий відгадує, хто його кличе. Потім гра ускладнюється і діти кличуть ведучого: «Ау!» То голосно, то тихо — в залежності від того, що скаже логопед: «Далеко пішли у ліс» або «Близько підійшли».

Рухова гра «Відгадай, чий голосок»

Діти стають у коло. Одна дитина стоїть у центрі кола з зав'язаними очима і говорить:

Жабеня по доріжці

Скаче, витягнувши ніжки,

Побачило комара і закумкало:

КВА—КВА—КВА! (відповідає хтось із дітей, що стоять у колі).

Ведучий, який знаходиться в центрі кола, відгадує, яка дитина «кумкала».

Дидактична гра «Мами та діти»

Дітям роздаються малюнки із зображенням домашніх тварин: дорослих і дітей: корови і теляти, кози і козеняти... Логопед просить відтворити звуконаслідування тварин—мам і тварин—дітей, піднімаючи відповідний малюнок.

Етап 3. Розрізнення слів, близьких за звуковим складом

Почати роботу рекомендую із слів, що відрізняються одним голосним звуком.

Дидактична вправа «Слухай уважно»

Логопед знайомить дітей з назвами парних картинок:

ДИМ — ДІМ

КИТ — КІТ

СУК — СІК

ЛИС — ЛІС

ШУБКА — ШИБКА

КУЛЯ — КОЛЯ

СЕЛО — САЛО

ГОРОХ — ГОРІХ

БАНТ — БИНТ

ГОЛКА — ГАЛКА — ГІЛКА

СИН — СОН

РУЧКА — РІЧКА

БУЛКА — БІЛКА

МИЛО — МИЛА

РАКИ — РУКИ

МИШКА — МУШКА

ШАШКИ — ШИШКИ

СУНИЧКА — СИНІЧКА

ЛІЙКА — ЛАЙКА

СОНЕЧКО — СОНЕЧКА

САЛАТ — САЛЮТ

Логопед роздає картинки дітям. Далі запитує: «В кого кит, а в кого кіт? В кого голка, а в кого галка?». Діти піднімають відповідні картки.

Дидактична вправа «Знайди пару»

Логопед розставляє на дошці по одній картинці з кожної пари, другу картинку роздає дітям. Дітям треба знайти пару до своєї картинки, шукаючи ті назви картинок, які звучать схоже.

Дидактична вправа «Знайди помилку»

Дітям пропонується знайти помилку у віршованих рядках.

Р і к пішов гуляти в сад.

Не дійшов, бо повз назад.

Кинула шишку на мене зозуля.

В мене на лобі з'явилася К уля.

Ми з братом лісники від роду:

Пиляєм п А лкою колоду.

Я вдягнув новий С алат,

А він виявивсь до п'ят.

Пригріло сонечко як слід —

І на Дніпрі розтанув Д ід.

Мені мама до сніданку

Подає солодку Б анку.

Дитяча гра «Де чий будинок?»

Логопед виставляє на дошці де кілька будиночків (я використовую будиночки від новорічних подарунків) та пояснює, що в кожному з них мешкають предмети, назви малюнків яких схоже звучать. Перший малюнок у кожен

будинок ставить логопед, діти розставляють інші малюнки. Наприклад, мешкати в будинку можуть такі групи предметів: «гірка — нірка — зірка», «листок — молоток — каток», «білка — гілка», «батон — вагон — дракон — балкон», «ворона — корона», «рак — мак — лак»...

Дидактична вправа «Слухай та виконуй!»

Логопед роздає дітям великі квадрати, розділені на 9 маленьких, та набір парних карток: «Марина — малина, рак — лак, коса — коза, мишка — миска, жабка — шапка»... Дітям слід уважно слухати інструкцію та виконувати її.

— Візьміть картинку, на якій зображена «жабка», та покладіть її у правий верхній квадрат.

— Візьміть картинку, на якій зображена «шапка», та покладіть її у лівий середній квадрат.

Етап 4. Диференціація складів

На цьому етапі я навчаю дітей розрізняти склади. Але перед цим доцільно ввести поняття «склад».

Дидактична вправа «Скільки складів»

Логопед називає ряд складів та пропонує дітям сказати, скільки складів вони почули, або підняти відповідну цифру.

Дидактична вправа «Що зайве?»

Логопед називає ряд складів, наприклад: «НА-НА-НА-ПА». Діти визначають, який склад був зайвий — (па).

Потім складові ряди ускладнюються, наприклад: «НА-НО-НА», «КА-КА-ГА-КА», «ПА-БА-ПА-ПА».

Дидактична вправа «Відшукай свою картинку»

Логопед називає кожній дитині склад, наприклад: ма, мо, ми, му, ме. Далі пояснює, що дітям слід відшукати слово, яке починається на цей склад, який вони запам'ятали. Логопед називає слова, наголошуючи на першому складі: машина, морозиво, мило, муха, метелик.

Ця вправа також сприяє розвитку слухової уваги та пам'яті.

Ігри для розвитку складового аналізу слів

Дидактична вправа «Квадратики»

Діти викладають під картинкою стільки квадратиків, скільки складів у слові.

Дидактична гра «Де чий будиночок?»

Чотири будиночки з цифрами — 1, 2, 3, 4 або з відповідною кількістю квадратиків. Діти отримують картинки та визначають, у якому будиночку хто живе, поділяючи слова та склади.

Дидактична гра «Весела подорож»

Три вагончики. Картинки з зображенням тварин. Діти поділяють назви тварин на склади та визначають, у якому вагончику хто поїде. Наприклад: кіт — у першому, сова — у другому, корова — у третьому.

Дидактична гра «Зберемо пелюстки»

Чотири квітки без пелюсток. В середині квіток 1, 2, 3, 4 квадратики. Пелюстки з картинками. Діти добирають пелюстки до квітів у залежності від кількості складів у словах, що зображені на пелюстках.

Дидактична гра «Вгадай слово»

Логопед виставляє на дошці картинку, а потім пропонує дітям відгадати, яку картинку загадав, плескаючи у долоні один, два, три або чотири рази, в залежності від кількості складів у слові, а діти намагаються відгадати, яке слово загадав логопед.

Етап 5. Диференціація фонем

Починати роботу по розрізненню фонем слід з диференціації голосних звуків.

На цьому етапі корисним та цікавим для дітей є використання картинок-символів, розроблених М.Ф.Фомічовою

